

Napiši esej po danih zahtevah. Pri sestavljanju svojega izdelka bodi pozoren na tvorjenje uvoda, primerjav, razlag in utemeljevanj zapisanega. Pazi tudi na zgradbo, slog in jezikovno pravilnost svojega pisanja. Pri vsakem eseju imaš pod navodili tudi točkovnik za vsebinski del, da lahko preveriš svoje poznavanje vsebine.

Razpravljalni esej – primeri

Med videzom in resnico (Veliki briljantni valček)

Dramsko besedilo Veliki briljantni valček načinja problem videza in resnice v ponorelem svetu. Predstavi svetova v drami, še posebej pa trenutek, ko pride do razkola med videzom in resnico. Poimenuj, zatem pa primerjaj dramski osebi, ki sta na strani resnice. Predstavi tudi njuno iskanje smisla. Kdo sta njuna nasprotnika in kako vplivata nanju? Ovrednoti, na katerem mestu v dramskem dogajanju je dramatik najbolj prepričljiv v prikazovanju sveta »iz tira«.

A	B	C
svet videza in resnice do 4/	poimenovanje oseb 	iskanje smisla obeh oseb do 4/
trenutek sprememb do 4/	do 1/ do 1/	nasprotnika in njun vpliv do 6/
	primerjava oseb na strani resnice do 6/	prikazovanje sveta »iz tira« do 4/

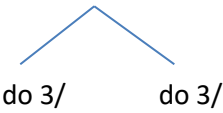
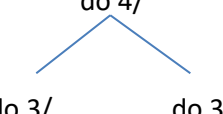
Svet je norišnica (Veliki briljantni valček)

Človek se lahko hote ali nehote znajde v norišnici, kar nam dokazuje drama Veliki briljantni valček. Predstavi dogajalni čas in prostor ter okoliščine, zaradi katerih sta se dve literarni osebi (izberi, kateri) znašli v zavodu. Predstavi in primerjaj osebi, ki se v odnosu do prej poimenovanih likov izkažeta za najbolj nasilni. Pojasni in primerjaj njuno nasilje nad »pacientoma«. Ovrednoti konec drame in razmisli o izhodu iz »norega« sveta.

A	B	C
dogajalni čas do 3/	predstavitev oseb 	vrednotenje konca do 4/
dogajalni prostor moči do 3/	do 3/ do 3/	izhod do 3/
okoliščine do 3/	primerjava nasilnosti do 6/	
poimenovanje oseb do 2/		

Nemoč in moč posameznika v romanu Alamut Vladimirja Bartola

V romanu **Alamut** se kažeta moč in nemoč posameznika. Primerjaj šolanje fantov in deklet na Alamutu. Se ti zdi, da alamutsko šolanje vpliva na razvijanje osebne moči posameznika? Označi nemočno in močno osebo iz romana. Povzemi dogodka, v katerih se njune osebnostne lastnosti najbolj poažejo. Komentiraj ju z etičnega stališča. Opredeži se do njunega ravnanja in le-to postavi v sedanji čas.

A	B	C
šolanje do 6/	oznaka oseb do 3/ do 3/	komentar do 3/
vpliv na razvoj osebne moči do 6/	Dogodek do 4/ do 3/ do 3/	aktualizacija do 3/

Boj za identiteto posameznika v romanu Svetloba v avgustu

V romanu **Svetloba v avgustu** nastopa veliko oseb, med njimi so nekatere zaznamovane zaradi svoje rase bodisi zaradi svoje družine ali preteklosti. Predstavi vsaj tri posameznike, ki živijo na robu družbe in jih med seboj primerjaj. Izberi tistega med njimi, ki ga je družba najbolj zaznamovala ter pojasni, kako. Predstavi, kateri dogodek je po tvojem mnenju najbolj usodno vplival nanj in komentiraj njegovo usodo v prihodnosti. Dogajanje v romanu prenesi v sodobni svet.

A	B	C
osebe 1/	primerjava oseb do 6/	dogodek do 3/
predstavitev oseb do 9/	izbor 1/	komentar do 3/
	zaznamovanost do 4/	aktualizacija do 3/

Groteskni liki v Dogodku v mestu Gogi

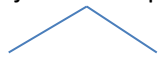
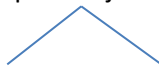
Kaj je groteskno v Gogi? Predstavi vsaj dva groteskna dogodka v drami. Izberi po dve osebi (eno žensko in eno moško), ki je po tvojem prepričanju izrazito groteskna, in svoj izbor utemelji. Kakšna je razlika oz. podobnost

med obema izbranima likoma? Izberi eno osebo, ki ni groteskna, in ugotovi, kaj jo loči od grotesknih dramskih likov v istem besedilu. Presodi, ali je ta oseba socialno in moralno vrednejša od groteskni? Pojasni svoj izbor.

A	B	C
groteskno do 3/ predstavitev dogodkov do 4/ izbor oseb do 2/	utemeljitev (grotesknost oseb) do 5/ razlike in podobnosti do 6/	oseba, ki ni groteskna do 1/ kaj jo loči od groteskni oseb do 4/ presoja vrednot izbrane osebe do 5/

Ljubezen v Samorastnikih in Matkovi Tini

Označi osrednji ljubezenski par v vsaki noveli in primerjaj njuno pojmovanje ljubezni. Razloži, kaj najbolj vpliva na njuno ljubezen. Izberi ženski lik, ki najučinkoviteje uveljavlja svojo voljo v ljubezenskem razmerju in razloži, kako. Primerjaj jo z osebo, ki je šibkejša od nje, ter svojo izbiro utemelji. Katera oseba po tvoje ima najsprejemljivejše pojmovanje ljubezni? Pojasni.

A	B	C
Ljubezenski par do 3/ do 3/ primerjava ljubezni do 6/	Vpliv na ljubezen do 3/ do 3/ ženski lik do 1/ razlaga do 3/	Primerjava do 4/ pojmovanje ljubezni do 4/

Interpretativni esej – primeri

Drago Jančar, Veliki briljantni valček - 2. dejanje (6. slika)

Umesti izbrano dramsko situacijo v celotno dogajanje. Pojasni in utemelji njeno dramaturško funkcijo. Kako določa situacijo in potek dogajanja v njej izbrani dramski prostor? Predstavi lastnosti, ki jih opazimo pri obeh dramskih likih. Kdo so protiigralci obeh dramskih likov? Ovrednoti njuno besedno in nebesedno vedenje, njune cilje in izbrano pot do njih. Vse dokaži s primeri. Predstavi simboliko dvogovorov in moč argumentiranja med liki.

II. dejanje, 6. slika

Pisarna upravnika zavoda. Doktor leži na kavču, pijan, ves moker, zmeden, prestrašen. Volodja drži v roki lavor.

VOLODJA: Boste še bruhali ali lahko odnesem?

DOKTOR: Volodja, kaj si storil, kaj si storil! Nesrečni človek, kaj si storil?

VOLODJA: Nehajte jamrat, doktor. Zdaj je, kar je.

DOKTOR: To je grozno. To je strašno. To nima nobenega smisla.

VOLODJA: Dajte no, doktor, saj veste, da vas spoštujem. Ne morem vas gledat, da se mi takole cmizdrite tukaj. Potegnite ga požirek, to pomaga.

Grlo steklenice mu nastavi na usta. Doktor se vzpne na komolce in pije. Zlekne se in si oddihuje. Potem sede na posteljo.

DOKTOR: Kaj bo zdaj? Ne vem, kaj bo zdaj. Moji možgani več ne delajo ... Volodja, zakaj si mu odrezal nogo? Kdo ti je rekel, da to napraviš?

VOLODJA: Vi!

DOKTOR: Jaz, kaj si znorel?

VOLODJA: Ja, čakajte malo. A niste skoz govorili, da mu boste odrezali nogo?

DOKTOR: Že, ampak ne zares. Metaforično sem mislil, metaforično.

VOLODJA: Kaj jaz vem, kaj ste vi mislili?

DOKTOR: Spraviti ga v akutno stanje, ne pomirjati, razburjati. Doseči, da tisto, kar je v njem, kar piše v svoj dnevnik, pride ven nadzorovano, v našem zavodu, potem tisto uničiti ... razumeš? Saj si nisem jaz tega izmislil; prišla sta dva izvedenca za metafore, jaz sem prispeval znanstveno metodo, komajda aplikacijo ...

VOLODJA: Kaj se zdaj tu ven mažete. Ven in ven ste govorili, da mu boste odrezali nogo. Saj je bil revež že čisto nor od tega.

DOKTOR: O, moj bog, ti čisto nič ne razumeš.

VOLODJA: Razumem, razumem. Več, kot si vi mislite.

DOKTOR: Volodja, preprosto ti bom razložil. Človek ima nekega hudiča v sebi, to razumeš?

VOLODJA: Oja, zelo dobro.

DOKTOR: Groziš mu, z ostro, zelo verjetno grožnjo; če je intelektualec, ga racionalno prepričaš, z železno logiko. Hudiča v njem prestrašiš, da pride ven ...

VOLODJA: Zdaj je zunaj, hudič ...

DOKTOR: Potem mu ga pokažeš in skupaj ga uničita. Grožnja mora biti dovolj močna, da učinkuje. Ni treba zato rezati noge dobesedno.

VOLODJA: Zaleže pa bolj.

DOKTOR: Joj!

VOLODJA: Nič joj! Bi vi spravili hudiča iz njega, če ne bi bilo mene! Še zdaj bi se pogovarjali z njim. On pa drži figo v žepu. Poznam jaz take. Potem gre ven in si svoje misli in punta bolnike.

DOKTOR: Vsaj zdaj se nehaj mešati v znanost. Popravimo, kar se še da popraviti. *Spet obupano*. Pa kako, zaboga, si mu odrezal nogo? Saj ne znaš.

VOLODJA: Znam. Petnajst let sem bil star, ko sem bil na fronti. Velikokrat sem bil zraven. Sem pomagal. V saniteti!

DOKTOR *ga nezaupljivo gleda*: Nikoli mi nisi povedal, da si bil na fronti.

VOLODJA: Kaj bi se hvalil, jaz sem skromen človek.

DOKTOR: Kdo še ve?

VOLODJA: Kaj ve?

DOKTOR: Za to strahoto vendar. Za ta medicinski, sanitetni zločin.

VOLODJA: A to? Najprej oba bolničarja, ki sta mi pomagala, potem pa vsi drugi. Kako naj to skriješ, če človeku odrežeš nogo?

DOKTOR: Volodja, pa se je, tam na fronti, se je kaj posebnega zgodilo?

VOLODJA: Se vidi, da ste bili v zaledju, na toplem. Na fronti se vsak dan kaj posebnega zgodi.

DOKTOR: Mislim, kaj hudega, kakšna eksplozija, si bil kam ranjen? V glavo?

VOLODJA: Eeeej, moj doktor. Mislite, da imam kak drobec granate v glavi, a? To je zastarela psihiatrija, to z organskimi poškodbami. Bi se mi že zdavnaj pokazalo.

DOKTOR: Daj mi še malo vodke. *Pije*. Kaj bova zdaj, Volodja?

VOLODJA: Nič ne bova, vse je v redu. Zaradi njega se ne sekirajte. Nisem mu dosti odrezal; samo toliko. Dobil bo lepo protezo s škornjem, oficirskim, je že narejena. In, navsezadnje, doktor, jaz sem samo izpolnil, kar ste vi govorili in kar ste si vi tudi, roko na srce, želeli. Saj ste želeli bit kirurg? To je bila vaša skrita želja. Zdaj je ta želja zunaj. Opravljeno je. Res, da je moja roka rezala, amoak vaši možgani so to naročili. Storili ste to. Jaz sem vam samo pomagal. Tudi vaš hudič je zunaj, lahko si oddahnete.

DOKTOR: Volodja ... ti si ... jaz se te bojim.

VOLODJA: Tako je tudi prav, doktor, ker odslej bom jaz vodil zavod.

DOKTOR: Kateri zavod?

VOLODJA: Ta naš zavod Svoboda osvobaja. Nikar ne vprašajte, če to znam. Saj vidite, da znam. Pravzaprav ga že kar nekaj časa vodim, samo da vi tega ne veste. Zdaj bova pač stvar legalizirala. Zaenkrat samo med nama. Na zunaj ostane, kot je. Pa tudi: brez vaše pomoči bi mi bilo težko. Pametna glavca ste.

DOKTOR: Jaz ... te lahko prijavim. To je protizakonito.

VOLODJA: Komu me boste prijavili? In kaj je protizakonito? Skupaj z onima dvema – kako se jima že pravi? – , izvedencema za metafore, ste začeli zapirat ljudi sem noter, začeli ste jih – kako ste že rekli? – preoseblijati. Temu se z drugimi besedami reče pohabljat duše. No, in če začneš s tem, pristaneš tudi na pohabljanje telesa. To je enkrat ena.

DOKTOR: Tako preprosto je to?

VOLODJA: Niste vedeli? Saj tudi nikoli ne bi vedeli, če vam jaz tega ne bi dokazal. Zdaj veste. In glejte, kljub temu da vse to veste, boste sodelovali z menoj. Sodelovali ste, ko so vam naročili to in ono, ker niste hoteli bit upravnik zadruga ali gledališča. Sodelovali ste z njimi, tudi z menoj boste, toliko vas že poznam. Lahko se boste še naprej ukvarjali z aplikativno znanostjo. Moj prvi pomočnik boste. Pomagali mi boste vladat. *Volodja hoče oditi, a si premisli. Še to – Pravilno izgovori.* – a propos: kar se plesa tiče, ples bo v ponedeljek. Natančno tak bo, kot ste si zamislili.

DOKTOR: Ples?

VOLODJA: Veliki gala ples. Terapija. Klavir je že v dvorani, lestenec že visi. Saj poznate razmere v našem zavodu, saj poznate njihove značaje. Med plesom se marsikaj zgodi. Lahko pa se tudi marsikaj dokončno uredi.

DOKTOR: Torej gre to naprej. Kako daleč bo to šlo?

VOLODJA: Le mirno. Nima več kam iti. Že dolgo gre, kamor gre ... Naredil vam bom veselje, kolega. Tudi jaz ga bom šilček ... *Doktor se mu zasmili.* Dajte no, ni se treba toliko žret zaradi te noge. Kaj pa je ena noga? Poleg tega pa, doktor, dali smo mu anestetik. Ni ga bolelo. Izdelali smo protezo z lepim oficirskim škornjem čez, kaj še hočete?

A	B	C
umestitev do 2/	dramski prostor do 3/	besedno in nebesedno vedenje, cilji ... do 4/
razlaga in utemeljevanje dramaturške funkcije do 6/	lastnosti nastopajočih do 4/	primeri do 4/
	protiigralci do 2/	simbolika dvogovorov in argumentiranje do 5/

Slavko Grum: Dogodek v mestu Gogi. Ljubljana: Intelego: Študentska založba 2007.

Razloži, katere so skupne lastnosti Gogovcev. Predstavi, v kakšnem svetu živijo, po čem hrepenijo. Razloži dogodek v odlomku in ga umesti v celotno besedilo. Kakšno vlogo ima dani odlomek za nadaljevanje zgodbe oz. za ključno osebo v drami? Povzemi ugotovitve in izrazi svoje stališče o svetu Gogovcev. Kakšen pa je svet, v katerem živiš ti? Primerjaj svet Gogovcev s svojim svetom: kateri je grotesken in zakaj?

Svoje besedilo ustrezno členi, pri pisanju upoštevaj pravopisna in slovnična pravila ter slogovno ustreznost.

Na vratih svoje sobe Hana. Brezmočna obvisi ob podboju, v roki tenčico, ki se vleče po tleh. Prelih jo je dolgo čakal v istem, negibnem položaju, potem postal nestrpen, sedel na stol. Ko začuje po stopnicah njen korak, se požene kvišku, jo pričaka z naprej sklonjenim životom.

PRELIH razsrjeno: Šele sedaj?

HANA z istim zasvojenim glasom kot v prvem dejanju spričo Prelihove pojave: Oče — vzal me v naročje — božal — me ne izpustil do sedaj.

PRELIH osorno: Zaprite!

HANA zapre vrata z vezanimi, togimi gibi.

PRELIH: Zaklenite!

HANA — se ji raztrgajo oči, ga brezupno pogleda, vendar takoj izvrši ukaz.

PRELIH nagne pijan glavo, zapre oči: Ti!

HANA povesi obraz.

PRELIH: Ne boš povedala očetu!

HANA ponovi za njim kot govoreča lutka: Ne bom povedala očetu.

Prelih plane k nji, se ji zasesa v usta. Ona se ne brani, nikake moči ni v njej.

PRELIH jo dvigne kvišku, ponese proti postelji: V postelji! V postelji! Sleci -! Jo spusti na tla, se vrže na stol ter jame hlastno trgati vrvice na čevljih; sezuvnje mu ne gre od rok. Momlja v sebi: "Srček — ljubica — punčka - " Hana dvigne roko — tenčica ji odpade — odgrne nekoliko zastor, ki krog in krog zastira ležišče. V poslednjem revnem odporu se obotavlja okrene: ugleda starega hotneža, ki s smešno treočjo se roko trga čevljev z noge. V hipu jo mine vsa zasvojenost, čez ustnice prezirljiv nasmeš. Zablodi z očmi okrog sebe — na omariči svečnik — kovinski blesk — s hlastno roko se ga polasti, ga vrže za zagrinjalo na postelj.

HANA se potvori; kot v poželjivosti zapre oči, iztegne roke in dahne: Pridi! Prelih, ki se v razburjenju še ni mogel osvoboditi obuvala, pogleda k nji, slika same po sebi se darujoče žene ga zamami, da opusti započeto opravilo ter plane k nji. Jo hropeč podere na postelj, pri čemer ju skriva deloma še neodstrto zagrinjalo. Njen glas: "Prvi se ne pozabi nikoli!" - top odjek, izza zagrinjala se zavali po tleh Prelih. Udarila ga je s svečnikom. Hana se zravnava, obstoji, za hip se zazdi, da ji izpreleti obraz blažen nasmeš. Potem se prestopi. Sedaj razločno — smehlja se!

S težkim udarcem ob tla ji odpade svečnik, ki ga je do sedaj držala v roki. Ob tem ropotu se zdrzne, zresni. Prestopi se po sobi v slepi smeri, kamor je baš uravnana. Prime ta in oni predmet, ga preloži. Čez obraz ponovno od časa do časa nasmeš. Tam leži mrtvec, mogoče je še nekoliko živ, morebiti bi se mu še dalo pomoči — kot mesečna blodi po sobi, prestavlja predmete in se smehlja. Polagoma prihaja k sebi. Kakor bi se vračala od nekod daleč, kakor bi prihajala iz kake brezdanje teme, jo slepi svetloba, da utriplje z vekami. Zariči; kljub opasnosti, da se bo izdala, obtiplje zid in krične ponovno. Potem plane k mrtvecu, ga strese. Trese še in še. Skloni se nadenj, zatiplje čez obraz, prosi čezenj z brezupnimi rokami, da bi se vzdramil. Zmoči brisačo, mu otare čelo. Poloti se tega in onega. Stopi k oknu, išče pomoči, stopi k vratom, da bi se prepričala, ali so res zaklenjena. Stoji sredi sobe, v brezupju lomi roke. Iznenada pograbi truplo, ga dvigne na postelj, pokrije z odejo in vsem, kar z naglo roko doseže. Zadrigne zastor. Se umika od postelje, obstane, drgeta. Mesec zakrije oblak, da nastane zlokobna tema in v hipu se vzdrami vse mesto. Natanko se vidi, da nihče ni spal, vsi so ležali le pritajeni v postelji in čakali. Zablestijo okna, zaloputnejo se polknice. Glave. Grbavec v podstrešju in Gapit doli v kleti begata ob stenah kot dve nemirni živali.

GLAS MOŠKEGA zadaj za hišami z okna preko ceste do n e k o g a d r u g e g a, ki se je tudi sklonil čez okno: Kaj se je zgodilo.

NEKDO DRUG: Nekaj se je zgodilo.

GLAS MOŠKEGA: Nekaj se je moralo zgoditi v mestu.

NEKDO DRUG: Vso noč se mi je zdelo, da mora nekaj priti.

GLAS MOŠKEGA: Čudne stvari so danes v mestu!

NEKDO DRUG: Zjutraj bomo čuli stvari!

GLAS MOŠKEGA: Lahko noč, meščan!

NEKDO DRUG: Lahko noč! - H grbavcu je vstopila g o s p o d i n j a, se še opravlja.

GRBAVEC plane k nji: Kaj za božjo voljo se je zgodilo?

GOSPA: Ne vem. Končal se je kdo ali kaj sličnega. Mislila sem, da mi bo glavo razneslo. Ali ste čuli?

GRBAVEC: Nič nisem čul.

GOSPA: Šepajoči koraki so vstali v temi, butali ob tlak vedno bližje, iznenada obstali — tik pod oknom so obnemeli, se niso hoteli prenesti dalje. Groza me je obšla, sklonila sem se skozi okno — nikogar!

GRBAVEC: Bog, o Bog!

GOSPA: Rekla sem vam, da se bo nekaj zgodilo!

GRBAVEC: Pa za božjo voljo, o d k od veste tako za gotovo?

GOSPA pomišlja: Odkod vem? — Da, odkod pravzaprav vem? — Toda vse mesto je na nogah!

GRBAVEC: Pojdimo gledat!

(Odlomek)

A	B	C
Lastnosti Gogovcev do 4/	Dogodek do 4/	Stališče in ugotovitve do 4/
Predstavitev sveta do 2/	Umestitev odlomka do 2/	Svet danes do 3/
Hrepenenje Gogovcev do 3/	Vloga odlomka do 4/	Primerjava do 4/